

Συμμετοχή στην Ημερίδα του Δικηγορικού
Συλλόγου Αθηνών με θέμα:

Καταπολέμηση της απάτης

Ομιλία της Ελένης Σκαλιώτου, Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, Certified Fraud Examiner
Φεβρουάριος, 2019

“Ο ορκωτός ελεγκτής αντιμετωπίζει το θέμα της απάτης σε καθημερινή βάση αφού ακόμα και στα πλαίσια ενός τακτικού ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης ο βασικός στόχος του είναι να αποκτήσει εύλογη διασφάλιση για το κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις, στο σύνολο τους, είναι απαλλαγμένες από ουσιώδες σφάλμα, που οφείλεται είτε σε απάτη είτε σε λάθος και να εκδώσει την κατάλληλη με βάση τα ευρήματα έκθεση ελεγκτή, η οποία περιλαμβάνει τη γνώμη του.

Το θέμα της απάτης είναι πολύ μεγάλο και αρκετά δύσκολο στην ανίχνευση του. Όλες οι επιχειρήσεις ανεξαρτήτως μεγέθους και δραστηριότητας είναι εκτεθειμένες στην απάτη.

Η απάτη έχει πολλές μορφές και μπορεί να αφορά είτε σε υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης, είτε σε παραποίηση των οικονομικών της καταστάσεων. Αυτής της μορφής απάτη είναι αυτή που επιφέρει και τις μεγαλύτερες δυσμενείς επιπτώσεις στην επιχείρηση. Η παραποίηση οικονομικών καταστάσεων μπορεί να γίνεται είτε προς όφελος της επιχείρησης είτε εις βάρος της, να μειώνει δηλαδή την αξία της, αναλόγως του στόχου αυτού που τη διαπράττει.

Η δυσκολία εντοπισμού της απάτης από τον ορκωτό ελεγκτή είναι μεγάλη και οφείλεται κυρίως στο ότι κατά την διάπραξη της απάτης λαμβάνουν χώρα γεγονότα όπως απόκρυψη στοιχείων, παραποίηση στοιχείων και δηλώσεων ψευδών διαβεβαιώσεων που επηρεάζουν την γνώμη του και τον οδηγούν στην απόκτηση εσφαλμένης αντίληψης για το ποια είναι η πραγματική οικονομική κατάσταση της εταιρείας.

Ακριβώς για το λόγο αυτό, είναι γενικά αποδεκτό, ότι ναι μεν οι ορκωτοί έχουν ευθύνη να εντοπίζουν τους κινδύνους απάτης και να αποκτούν κατάλληλα και επαρκή τεκμήρια σχετικά με τους κινδύνους αυτούς και τη διαχείρισή τους, όμως η βασική υποχρέωση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της απάτης την έχει η διοίκηση της οικονομικής μονάδας. Η διοίκηση της οντότητας και τα εποπτικά της όργανα οφείλουν να πάρουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη μείωση του κινδύνου απάτης.

Ουσιαστικά για αποτελεσματική πρόληψη της απάτης θα πρέπει να συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις:

- Εταιρική διακυβέρνηση σε επαγρύπνηση
- Επαρκή και αποτελεσματική δομή και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου
- Κώδικας ηθικής και εταιρικής συμπεριφοράς. Ευαισθητοποίηση πάνω στο θέμα της εταιρικής απάτης και διαμόρφωση μιας anti-fraud κουλτούρας.

Δυστυχώς, τα ποσοστά έγκαιρης αποκάλυψης περιπτώσεων εταιρικής απάτης είναι πολύ χαμηλά. Ένας πολύ βασικός λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των περιπτώσεων αφορούν απάτες που έχουν διαπραχθεί είτε από υψηλόβαθμα στελέχη είτε ακόμα και από μέλη της διοίκησης της ίδιας της επιχείρησης. Τα άτομα αυτά λόγω θέσης και κύρους έχουν την δύναμη και τη γνώση να καλύπτουν τεχνηέντως τις πράξεις τους.

Οι επιπτώσεις αυτών των περιπτώσεων απάτης γνωστές ως «**έγκλημα λευκού κολάρου**» είναι μεγάλες και μπορεί να αφορούν από την υπεξαίρεση σημαντικών περιουσιακών στοιχείων μέχρι την αναξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιοποιούν, με συνέπεια την απώλεια της εμπιστοσύνης από μετόχους, επενδυτές, λοιπούς συναλλασσόμενους κ.α, έως σε ακραίες περιπτώσεις μεγάλων σκανδάλων απάτης, την οικονομική κατάρρευση τους.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται πολλά κρούσματα εταιρικής απάτης. Μια αιτία για αυτό μπορούμε να πούμε ότι είναι η οικονομική κρίση που δημιουργεί μια ιδιαίτερη πίεση στα μέλη της διοίκησης να παρουσιάσουν κάποια οικονομικά αποτελέσματα τα οποία είναι αναμενόμενα από τρίτους αλλά μη ρεαλιστικά ως προς την πραγματοποίησή τους.

Σε αυτό το σημείο θα αναφερθούμε στη θεωρία του «**Τριγώνου της Απάτης**». Μια θεωρία που έχει διαμορφωθεί πολλές δεκαετίες πριν, και υποστηρίζει ότι για να διαπραχθεί μια απάτη πρέπει να υπάρχουν τρεις προϋποθέσεις:

- το κίνητρο ή η πίεση για την διάπραξη της
- η ευκαιρία για να διαπραχθεί και
- η εκλογίκευση της πράξης από αυτόν που τη διαπράττει.

Έτσι λοιπόν, έχουμε το κίνητρο όπως προαναφέραμε, έχουμε την ευκαιρία (ένα ανύπαρκτο σύστημα εσωτερικού ελέγχου ή υπαρκτό αλλά με διαβλητές δικλίδες ασφαλείας) και την εκλογίκευση ότι η πράξη π.χ. γίνεται προς το συμφέρον της εταιρείας ή προς την διόρθωση μια αδικίας.

Η διοίκηση λοιπόν οφείλει να υιοθετήσει ένα σύστημα διαχείρισης κινδύνου απάτης το οποίο θα αναφέρεται:

1. στην πρόληψη (διαδικασίες σχεδιασμένες να μειώσουν τον κίνδυνο απάτης. Η πιο σημαντική διαδικασία είναι ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού)
2. στην αποκάλυψη(διαδικασίες να αποκαλύπτουν την απάτη όταν συμβαίνει, μια σημαντική τέτοια διαδικασία εκτός των ελέγχων των εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας είναι και η ύπαρξη μιας ανεξάρτητης και ανώνυμης γραμμής καταγγελιών που δίνει την δυνατότητα στο προσωπικό να καταγγείλει συμπεριφορές που ενδεχομένως υποκρύπτουν απάτη, και στην εταιρεία τη δυνατότητα άμεσης καταπολέμησης των φαινομένων αυτών (whistleblowing).
3. στην αντιμετώπιση (διαδικασίες αντιμετώπισης της ζημίας που προκάλεσε η απάτη).

Ακριβώς επειδή είναι δύσκολη η ανίχνευση της απάτης, το πιο σημαντικό στάδιο καταπολέμησης της είναι η πρόληψη. Και με βάση όσα αναφέραμε για την θεωρία του τριγώνου της απάτης, επειδή ούτε το κίνητρο ούτε η εκλογίκευση που απορρέει από το σύστημα ηθικών αξιών του κάθε ατόμου μπορεί να ελεγχθεί με διαδικασίες, στόχος για την καταπολέμηση της εταιρικής απάτης πρέπει να είναι η εξάλειψη στο μέτρο του δυνατού της «ευκαιρίας» για διάπραξη απάτης.

Τέλος, σημαντικός παράγοντας στην καταπολέμηση της εταιρικής απάτης είναι και ο αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος. Ο βασικός σκοπός του ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών είναι να διασφαλίζουν τα συμφέροντα της επιχείρησης, των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων της, αλλά και το γενικότερο οικονομικό και κοινωνικό συμφέρον.

Δυστυχώς, σε μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα αποδείχτηκε ότι στην παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων δεν εμπλέκονταν μόνο υψηλόβαθμα στελέχη της εταιρείας αλλά και συνεργαζόμενοι χρηματοοικονομικοί οίκοι και ελεγκτικές εταιρείες όπου με λάθη και παραλείψεις (ακούσιες ή μη) στο σχεδιασμό και την διενέργεια του ελεγκτικού προγράμματος τους δεν εκτίμησαν σωστά την ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων. Τέτοιες πρακτικές έχουν ως συνέπεια να πλήττεται το κύρος και η αξιοπιστία του εξωτερικού ελεγκτή, και να επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό η εύρυθμη λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Ένας Certified Fraud Examiner (CFE), κατά κύριο λόγο, διερευνά κρούσματα απάτης, αξιολογεί κινδύνους απάτης, συμβάλλει στον σχεδιασμό και την εφαρμογή δικλίδων ασφαλείας για την πρόληψη και αποτροπή της απάτης.

Είναι γεγονός, ότι οι μέθοδοι απάτης εξελίσσονται και σχεδόν πάντα αυτοί που τη διαπράττουν βρίσκονται ένα βήμα μπροστά. Συνεπώς, μόνο με επαγγελματική εξειδίκευση και με διαρκής εκπαίδευση στα αντικείμενα πρόληψης και αντιμετώπισης της απάτης θα αποκτήσουμε τις γνώσεις και τα εφόδια για να την αντιμετωπίσουμε με αποτελεσματικότερο τρόπο. Πρέπει όλοι να καταλάβουμε ότι η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας έρχεται μέσω των επιχειρηματικών επενδύσεων που πραγματοποιούνται σε αυτή, και ότι η συμβολή της υγιούς επιχειρηματικότητας είναι ζωτικής σημασίας παράγοντας για την προσέλκυση τέτοιων επενδύσεων.”